

po zrušení platnosti některých konkrétních mezinárodních závazků.

Tato přednáška, jako každá přednáška tohoto pilného pracovníka v oboru práva mezinárodního, upoutávala svou obsažností a jasností.

Dr. Bílý.

D E N Í K

T. G. Masaryk mrtev. K jeho veliké osobnosti se vrátíme příště. Prof. Hoetzel.

K 60. narozeninám Prof. Dr. Jana Krčmáře. Při pohledu nazpět se zdá každému, kdo je spokojen s životní cestou, jak za ním leží a jak se ztrácí v modravé dálce minulosti — že to všechno nějak účelně, přímo záměrně směřovalo k cíli, od počátku určenému. Artur Schopenhauer o tom napsal znamenitou studii: »Über das anscheinend Absichtliche im menschlichen Schicksal«. Ale právě ta perspektiva — povznášející a klamná — plodí všeobecnou nespravedlnost k vlastnímu a nejhlubšímu dílu člověka na světě. Všeobecně známé a nápadné věci vrhají svůj stín na množství drobných věcí, které člověk na světě udělal, a kterými se zapsal do srdcí lidí. Prof. Krčmář mi snad nezazlí, jestliže mu — nakonec svých pojednání o jeho jubileu — připomenu po způsobu myslitelů Dálného Východu, aby se k radosti a k utěšení svého srdce rozpomenul na málo známé a snad i zapadlé skutky, jimiž se projevil jako šlechetný muž a gentleman. V té vzpomínce se malé stane velkým — velké malým. V ní shoří na prach i zlé věci, které na cestě životem vytrpěl. Nesouhlasím s tím, co nás jako děti učili — abychom v sobě pěstili a od jiných čekali vděčnost. V pokladnici srdce má cenu největší, co člověk dobrého vykonal — nečekaje a nepřijímaje díky — co přijal bez naděje, že bude s to, aby dar vyrovnal — co vytrpěl, nežádaje zadostiučinění. To jsou ty veliké drobnosti, jejichž záři nezastíní velikost, které se obdivují zástupy.

Snad je trochu podivné, že takhle, skoro intimně začíná jubilejní článek v odborném časopise. Pravda, trochu jsem se dal strhnout podobností osudu velkých a malých děl člověka literatury a vědy. Kdo v jubilejních dnech vyslovil jméno prof. Krčmáře, uvedl hned konstantní a nesporné veličiny, přímo monumentální stavby, které vroubí jeho cestu. Theorie mezinárodního práva soukromého, soustava kritických studií o dílčích novelách k občanskému zákoníku, soustavný výklad občanského práva, vyrostlý z učebnic, ale vyzrálý ve znamenité dílo vědecké — vynikající účast na zákonodárném díle jednotného občanského zákona naší republiky — spolupráce na poli zahraničních bojů o naši státní konsolidaci — činnost ministra školství a národní osvěty — a vedle toho svědomitá a s vědeckou, nesmlouvající odborností vedená práce na universitní katedře po dobu delší třiceti let.

Každá z těchto prací znamená kus života, článek kausálního

řetězu, bez něhož si ostatní články není možno myslet. Všechno je spojeno v jednotu a jejím »agens« je člověk. Ale neodbytně mi tane na mysli, že kauzální řetěz skutků a prací zjednodušujeme kultem vrcholů, a že u vědeckého pracovníka, právě tak jako u umělce nejsou nejvýmluvnější ty veliké věci — že jsou i věci, podle míry a váhy, podle hlediska zástupu »malé« — ale jen proto malé, že to, co je v nich velkého, unikne obyčejnému třebas i oficiálnímu měřiči hodnot. Vzpomínám na př. na posmrtnou slavnost, kterou pořádala universita na památku nezapomenutelného, geniálního myslitele, učitele a právníka Emanuela Tilsche — vzpomínám, jak prof. Krčmář s prázdnýma rukama vystoupil na řečniště a z paměti přednesl přednášku o zemřelém členu sboru — přednášku mistrnou co do formy, duchaplnou obsahem, bez jediného zamlčení, zakolísání, přeřeknutí. Tehdy mě Krčmář poprvé překonal vědeckým důmyslem, slovesnou technikou, pamětí a řečnickým uměním. A z novější doby vzpomínám na skvělý úvod k publikaci »Josef Stupecký, In memoriam« Bratislava 1928, protože mě překvapil teplou srdečností, s jakou se rozpomíná na nezapomenutelného mistra . . .

Ale pro Krčmářovo myšlení a pro dráhu jeho vývoje je zvláště zajímavé, všimnouti si ze spousty studií a článků, které v nepřetržitém proudu publikoval, nikdy neslevuje ani nejmenšího požadavku na vědecky odborný ráz své práce, zejména čtyř zdánlivě menších věcí:

V počtě Ottově 1915 je duchaplná studie »O funkci a významu definice v právní vědě«. Jde tu o nesnadný problém — který snad netrápí jen nás, právníky, protože definicemi je prostouplá každá věda skrz na skrz — ale který má u nás někdy dalekosáhlý, základní význam. Vzpomeňme jen definici v právu trestním, a co na nich závisí! Ne definice sama — ale jak na ni pohlížíme, je hlavní otázka. V duchu této studie znamená naše osnova občanského zákona útěk od definice, ale zároveň ukazuje, že se naprostý útěk nepodaří. Čtenář osnovy obč. zák. uvidí, kolik definic zmizelo, kolik jich zůstalo a kolik jich vykukuje z rákosí užitých, krycích slov. Jak důležitým se stalo, že si Krčmář svou studií ujasnil hodnotu didaktických a diakritických definic! Stačí uvážit, že nám z theologických kruhů vytkli jako crimen — že zákoník nemá míti definici manželství!

Ve Sborníku z r. 1922 jest obšírná rozprava »Ustanovení o hodnotě a ceně v občanském zákoníku a jejich poměr k některým otázkám současným«. Také zde je vidět, že Krčmář, jako by v boji hledal místa, kde je svízel nejtěžší. Nesnáz tu vyrůstá ze skutečnosti, že jsou hraniční pásma, kde se právo občanské stýká s jinými oblastmi vědními — na př. s problémy politické ekonomie. Zde snad je hledati důvod, proč Krčmář tíhne k funkční stránce právních ustanovení, k teleologii, která hledí k účelové stránce práva, k jeho působení ven, do širé oblasti života hospodářského. Proto i z didaktických důvodů

odpírá Krčmář oprávněnost myšlenky, aby se právnické studium rozdělilo na tři skupiny po 3 semestrech: historickou, judičiální a politickou. Jednou jsem od něho slyšel řečnickou otázku: »Chtěl byste přednášet o věcných a o obligačních právech lidem, kteří nemají pojmu o základních otázkách národohospodářských?« Kdo si všimne této jeho studie, pochopí toto stanovisko, a pochopí, jak hluboko tkví kořeny jeho vědeckého názoru. Ale ovšem: život nás naučí skromnosti a uvažování o cestě nejmenších nesnázích na místě o cestě k dokonalosti. Snad se tu mohou sejít názory v úvodní »všeobecné právovědě« — která by nesměla utkvět v síti formální metodologie.

Neméně zajímavá je studie »Z á k o n a r o z h o d n u t í« ve Sborníku 1932. Připadá mi, jakoby tu zkušený realista (v moderním smyslu slova) mluvil o marnosti vědeckého romantismu. Věda má snad pravdu ve způsobu, jak vykládá zákon. Ale nemá moc. Rozhodnutí soudní, i když snad chybuje ve výkladu (v užití) zákona, platí. A setrvá-li judikatura na svém stanovisku — bude kritika vědecká nakonec marná, protože prakse vytvoří novou právní situaci. Já na př. nevěřím, že je správné, na nicotný mimo-soudní rozchod manželů aplikovati ustanovení, daná pro právo-platný soudní rozvod. Ale co mi pomůže nesouhlas, trvá-li soudní prakse na svém? Kdo se obětuje, aby šel po mých cestách, je-li v nebezpečí (velmi pravděpodobném), že na soudě konec konců prohraje? V tomto pojednání sestupuje Krčmář ze vzdušného království vědy a (rozumím-li dobře) konceduje soudu bližší poměr k volání života a k jeho potřebám, t. j. uznává, že empirická pravda má moc — i když je skutečná přesvědčivost na straně pravdy logické. Mezi soudní praxí a právní vědou je nejvýše poměr koordinace. Můžeme se pokoušet, aby si naše pravda vynutila přesvědčivostí vstup do judikatury — ale nesmíme přecházeti mlčením přes »právní věty« rozhodnutí, jako by jich nebylo, ani když nepochybujeme o jich nesprávnosti vůči vědecky zjištěnému smyslu zákona. — Vzpomínám si na komisi pro superrevisi obč. zák., na nekonečné rozbírání praktických i konstruovaných případů, na úsilí, aby některé rozhodování, kterého nebylo možno schváliti, v budoucnosti nebylo možno. S katedry i v uvažování o budoucím právu, má věda i moc. De lege lata má jen hlas volajícího — často jen hlas volajícího v poušti, což se někdy blaho-sklonně vyjadřuje titulem »školní vědy« (i s uvozovkami). Krčmář jen jasně vidí tento poměr sil — konstatuje, co jest, konstatuje, že není normy, jež by vyjádřila jiné »má býti« — pokud nejde o případy hraničící na porušení soudcovské povinnosti. Úplný pesimismus není na místě, protože je rozhodování převážně dobré nebo aspoň přijatelné — a jsou i případy vítězství na straně vědy (nedávný spor o věcnou ochranu práv pachtýřových a do jisté míry i nešťastný § 17 zák. 325/19).

Tři rozpravy: Definice, hodnota a cena, zákon a rozhodnutí, mají příbuzný ráz i směr. Ale »P ř í s p ě v k y k p o j m u p r á v n í

p o v i n n o s t i«, Sborník 1933, se vrhají do proudu právní noetiky, který u nás pramení ze školy brněnské. Krčmář nemůže býti bez podstatných výhrad počítán do této školy. Jeho důraz na funkční stránku právních ustanovení a sklon k teleologii je zejména v rozporu se základním, statickým postojem Weyrovým. Ale celým svým duchem i svou formou patří tato práce do zápasů o noetické právní problémy, do hnutí, které směřuje k logické pravdě, opřené o přesně určený obsah právní normy, do úsilí o exaktní právní vědu. S jiné stránky je pro Krčmáře charakteristické, že neváhal postaviti se za thesi mladého vědeckého pracovníka, tehdy člena semináře Dr. Čermáka. Není tu marnivé uzavřenosti proti myšlence, vyslovené a s přesvědčivostí hájené posluchačem. Mně se nezdá, že by doplnění formule pro právní normu bylo nutné. Jde — podle mého názoru o normu vyšší, která ke konkretisaci normou nižší (rozsudkem) potřebuje jako zprostředkujícího článku odvozené normy procesní (kdyby nebylo normy nadřazené, nemohla by nižší norma procesní způsobiti její konkretisace rozsudkem a provedení důsledků v kausálním světě — exekucí nebo solucí). Ale mohu se mýlit. Zde však o to nejde. Jen si dávám otázku, nestanou-li v budoucnosti, kdyby věda právní nastoupila čirou cestu za logickou pravdou, vědecké nauky a praxe, hledající také pravdu empirickou, konec konců mimoběžkami v prostoru.

Prof. Krčmář, který podnes nezapře romanistu, který tak jasně nazírá problematiku definic (i skrytých), který cítí hraniční pole, kde se stýkají problémy hospodářské s právními, který nedovede neslyšet, jak praxe volá po empirické, materiální, životní pravdivosti rozhodnutí, je ve svých šedesátých letech před velkým úkolem: Začlenit do soustavy svých úvah i hlas kolektiva, jehož kostrou, mechanismem a životní podmínkou je právo. Po thesi a antithesi dospět k té veliké synthesi, která je problémem budoucnosti. Bude právní věda patřit mezi vědy exaktní? Bude patřit mezi vědy sociální? Co na tom? To je věcí těch, kdo si dali za úkol, s konečnou platností vědy roztrždit. Kdo se podívá na dílo Krčmářovo, vidí na první pohled, že patří mezi ty, kdož jsou povoláni svou vědu dělat. A k tomu dalšímu dílu, k synthese kausálního a normativního živlu v právu, mu přejeme zdraví a zdar.

Emil Svoboda.

Ze sněmoven. V předprázdninovém zasedání provedly sněmovny předběžnou rozpravu o vládním návrhu zákoníka občanského (tisk sen. 425, posl. sněm. 844), a to sněmovna poslanecká ve schůzích dne 15. a 16. dubna, senát dne 20. a 22. dubna, a o vládním návrhu civilního řádu soudního (tisk sen. 431, posl. sněm. 850) poslanecká sněmovna ve dnech 22. a 23. dubna, senát 27. a 28. dubna. Sněmovny schválily: (posl. sněm. dne 20. května) osnovu zákona železničního, jak ji pozměnil senát dne 12. května (tisk sen. 359 a 445, tisk posl. sněm. 906 a 912), dále osnovu zákona o platnosti sňatků, uzavřených v době od 28. října